

Problema evreiască în debaterile parlamentare între anii 1866-1871

Dan Mihai Moroianu

mihaimoroianu5@yahoo.com

În Parlamentul României, discuții aprinse a stârnit problema drepturilor politice pentru străinii necreștini, fiind vizați în primul rând evreii. În proiectul guvernamental se prevedea acordarea acestor drepturi, dar la debateri au fost contestări, sprijinite de manifestații de stradă. Presiunile „Alianței israelite universale” (înființată în 1860 la Paris), ale presei evreiești europene și ale lui Napoleon al III-lea n-au influențat votul Constituantei, astfel încât articolul 7 s-a aprobat cu formularea că: „numai cetățenii de rit creștin pot obține calitatea de român¹”.

În condițiile unor mari imigrări de evrei, în primul rând în Moldova, care beneficiau acum și de un puternic sprijin financiar și politic extern, într-o vreme în care în țară era o insuficiență de capital, iar din deceniile anterioare venea o experiență negativă în ce privește comportarea multor evrei în mediul urban și mai ales rural, exista în țară o teamă generală în ce privește acapararea vieții economice de către evreii speculanți². O făcuseră în bună parte în multe orașe și târguri moldovenești, mai ales prin arendarea sau cumpărarea bunurilor funciare, direct sau indirect. Teama era foarte mare în Moldova. Citind proiectul guvernului pentru articolul 7, în care se admitea acordarea naturalizării evreilor, domnitorul Carol nota în memoriile sale: „Un strigăt de groază trece prin Moldova³”.

Chestiunea se va complica, căci liberalii, ajunși la guvernare, vor reactualiza și vor controla aplicarea restricțiilor legale, neabrogate, în ce-i privește pe evrei. În consecință alertată din țară, presa evreiască europeană și „Alianța israelită universală” vor culpabiliza continuu guvernul României până ce vor obține demnitatea acestuia. Dar teama privind acapararea vieții economice de către evrei, ca și problema în sine, vor persista și vor reveni, periodic, cu consecințe uneori grave.

Cabinetul liberalului moderat C. A. Crețulescu dominat de liberalii radicali, a trebuit să facă unele concesii moldovenilor, destul de numeroși în Parlament, în scopul facilitării adoptării unor proiecte de lege. Una dintre concesii va consta în măsuri contra evreilor porniți în exod din Austria și Rusia, cu consecințe grave pentru țară, dar mai ales pentru Moldova. Probleme greu de rezolvat, dacă se are în vedere că în prima jumătate a secolului XIX evreii din Moldova se ridicau doar la 12000 (2%), iar în 1859 la 119000 adică 9% din populație. Această grupare etnică rămâne complet separată de restul populației românești. Pe de altă parte, argumentele evreilor păreau rezonabile și plauzibile peste hotare.

În scopul realizării pactului de la „Concordia” I. C. Brătianu făcuse o concesie fracționiștilor moldoveni. La 21 martie 1867, el trimitea o circulară prefectilor, prin care ordona cele mai aspre măsuri contra vagabonzilor, înțelegând prin aceasta o invazie de străini, mai ales evrei de peste graniță, după desființarea pașapoartelor. Acești străini n-aveau mijloace de subzistență, agravând situația și așa destul de grea a

---

¹G. D. Iscru, *Istoria modernă a României*, vol. II, p. 105

²*Ibidem*, p. 106

³*Memoriile regelui Carol I*, vol. I, p. 77

locuitorilor țării, amenințați de foamete din cauza secetei. Cu toate că în circulară, ministrul de Interne nu menționa cuvântul „izraeliți”, tocmai despre ei este vorba⁴.

Problema evreiască era una dintre cele dificil de rezolvat în condițiile exodului peste frontierele Austriei și Rusiei a sute de mii de evrei. Domnitorul Carol I, la o întrevedere cu consulul general al Franței, menționa existența în acel moment a 300000 de evrei în Moldova. În orașul Iași, din 80000 de locuitori, 50000 erau evrei. Aglomerările de evrei aveau loc îndeosebi în târguri și orașe, periclitând starea de sănătate a acestora, din cauza lipsei de locuințe sau unora precare, insalubre. Ca ministru de Interne, I. C. Brătianu tindea la limitarea exodului, prin luarea acestei măsuri restrictive, pe care însuși domnitorul Carol I o considera „măsură igienică”⁵.

Asemenea măsură atrage iritarea opiniei publice europene. Conservatorii și liberalii moderați profită, cu intenția de a-l compromite pe radicalul I. C. Brătianu. D. A. Sturdza trimite din Iași domnitorului Carol I la 3 mai 1867 extrase din ziarul „Dreptatea” cu accente antievreiești. Alte extrase din „Perseverența” și „Românul” erau supuse atenției domnitorului, conținând comentarii antifranceze ale ministrului de Război, generalul Tobias Gherghel⁶.

Reacția din partea Franței nu întârzie, fiind accentuată de măsurile contra evreilor luate de ministrul de Interne. Conservatorii și liberalii moderați profită din plin pentru a determina demisia lui I. C. Brătianu. D. A. Sturdza scria lui I. Ghica la 13 mai 1867, că dacă domnitorul nu-l schimbă pe I. C. Brătianu și el și țara vor pierde.

Un schimb de telegrame avea loc între împăratul Napoleon al III-lea și domnitorul Carol I la 14/26 mai 1867. Napoleon al III-lea făcea cunoscută impresia negativă asupra opiniei publice din țara sa, față de „persecuțiunile ale căror victime se zice că sunt izraeliții din Moldova”. Își exprima nedumerirea, mărturisind că nu-i venea să creadă că „guvernul luminat” al prințului Carol I ar autoriza „măsuri atât de contrare umanității și civilizațiunii”. În telegrama de răspuns Carol I asigură pe împărat că nu este mai puțin preocupat de soarta izraeliților, însă „măsurile, ce generalul a crezut că trebuie să le ia, n-au nimic excepțional și intră în dreptul comun”. În cazuri de abatere, va lua măsuri pentru pedepsirea funcționarilor care și-au depășit atribuțiile⁷.

Acțiunile concertate de denigrare împotriva lui I. C. Brătianu ale liberalilor moderați munteni, care deținuseră puterea sub generalul I. Ghica și ale conservatorilor sfârșeau prin a reuși. La 29 iulie 1867 I. C. Brătianu își prezenta demisia, pentru a nu cauza țării, și suveranului ei⁸.

Din mesajul Tronului, prezentat la 3 ianuarie 1868 cu prilejul deschiderii sesiunii noilor Corpuri legiuitoare, reieșea că, în privința evreilor, guvernul, nu se va abate de la principiul de toleranță religioasă și umanitară. Totodată nu va fi tolerat vagabondajul.

Conservatorii de toate nuanțele și liberalii moderați fac presiuni, dublate de cele externe, pretextând unele măsuri luate contra exodului de evrei din țările vecine. Devenind mai toleranți față de evrei, radicalii munteni își atrag aversiunea fracțiunilor moldoveni.

La 5 martie 1868 se produce un incident în Adunarea deputaților, provocat de „Fracțiunea liberală și independentă” reprezentată de 31 de moldoveni, care au

---

⁴ *Monitorul Oficial*, nr. 75 din 2 aprilie 1867

⁵ Apostol Stan, *Grupări și curente politice în România între Unire și Independență, (1859-1877)*, p. 111

⁶ Anastasie Iordache, *Instituirea monarhiei constituționale și regimului parlamentar în România*, p. 165

⁷ Carol I, *Cuvântări*, vol. I, p. 79

⁸ Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 169

propus un proiect de lege prin care stabilirea evreilor în orașe se putea face numai cu aprobarea consiliilor comunale, iar la sate în nici un fel, nici măcar provizoriu. Li se interzicea obținerea de imobile la sate și orașe, orice act de vânzare-cumpărare fiind declarat nul și neavenit. Se interzicea evreilor arendarea sau exploatarea moșiilor, viilor, cârciumilor, povernelor, morilor, produselor, etc. Pentru exercitarea comerțului, vor avea nevoie de un certificat eliberat de consiliul comunal; alimentele și băuturile vor putea fi vândute numai mozaicilor, nu și creștinilor. Adoptată, legea va avea putere retroactivă, abrogându-se toate legile și regulamentele contrarii prevederilor sale⁹.

Propunerea legislativă a deputaților fracționiști moldoveni, în fapt aliați ai radicalilor și radicali ei înșiși, dar antimonarhiști și xenofobi, complica și mai mult situația guvernului. I. C. Brătianu era cu totul descurajat din această cauză. Profesorul francez E. Desjardins care efectuase o călătorie în România în 1867 scria: „Evreii sunt străini pe pământul României, nu numai prin limbă și obiceiuri, ci și prin spirit, și vor să rămână străini. Nu-și trimit copii la școli românești, deși instrucția e gratuită și pentru ei, întregul mic comerț (lapte, carne, fructe etc.) e în mâna lor, mai ales însă producția rachiului. În Moldova, evreul e croitor, cizmar, ceasornicar, tinichigiu, mai cu seamă cămătar. Ia până la 50% pe lună de la debitor și, deoarece nu există instituții de credit, în vremuri de lipsă - la orice recoltă rea- toți trebuie să-și găsească refugiul la ei¹⁰”.

Analizarea problemei evreiești provoca mari neliniști lui I.C. Brătianu. Prins la mijloc între două curente extreme, ultraconservatori și fracționiști, el devine ținta unor atacuri din străinătate. Dispunând de o majoritate parlamentară, radicalii se văd dezavantajați de prea strânsa alianță cu fracționiștii sau radicalii moldoveni, care nu erau dispuși să devină mai moderați în problema evreiască, fără a degenera totuși în fanatism religios, căci problema evreiască avea origini economice și sociale. Adepți ai emancipării evreilor la 1848, radicalii munteni nu se puteau preta la măsuri rigide contra lor, precum propuneau fracționiștii moldoveni¹¹.

În Cameră, la 24 martie I. C. Brătianu trece la o dispută fâțișă cu aceștia. Deputatul Al. Georgiu interpela pe ministrul de Interne asupra motivelor politice care au determinat punerea lașilor într-o stare excepțională. I. C. Brătianu își exprimă nedumerirea față de stăruința în această problemă a lui Al. Georgiu, unul din propunătorii proiectului de lege contra izraeliților. Liderul radicalilor munteni susține că există un rău economic, anume o invazie de străini vagabonzi, mai ales evrei. Ei au profitat de instabilitatea guvernelor românești, pentru a intra în număr foarte mare din cauza persecuțiilor la care erau supuși în țările vecine. Toleranța cunoscută a românilor a favorizat invazia. România este în drept să ia măsuri legale pentru a remedia acel rău moral și material, dar nu prin propunerea unor legi contra evreilor, care să ofere pretexte de atac adversarilor politici și imposibilitatea de a veni în sprijinul României din partea amicilor ei. Excesele sunt condamnate de către toți europenii, fie prieteni sau neprieteni, trebuie înțeles foarte bine că guvernul nu poate admite, iar Adunarea nu poate vota legi de acest fel, deja propuse, la loc de frunte situându-se, printre propunători, însuși președintele Camerei, Anastasie Fătu.

Proiectul de lege propus de 31 de deputați a ridicat valuri de proteste contra guvernului român. I. C. Brătianu a rugat să se retragă acel proiect care prevede dispoziții inumane antiromânești. Se vor lua măsuri contra vagabonzilor de orice nație, dar nu în felul propus: „Astăzi suntem stăpâni pe noi; să fim maturi, să nu ne expunem la reprobare sau umilință și ridicul”. Încă o dată I. C. Brătianu ruga pe autorii

⁹Memoriile regelui Carol I, vol. I, p. 229

¹⁰Ibidem, p.232

¹¹Apostol Stan, I. C. Brătianu, p. 205 - 207

proiectului de lege să și-l retragă, apoi se vor găsi alte mijloace pentru a satisface nevoile țării, mai ales în Moldova¹².

În scopul aplanării gravelor consecințe provocate de acțiunile radicalilor moldoveni, I. C. Brătianu sosea la Iași în ziua de 11 aprilie 1868 fiind întâmpinat cu ostilitate. Bacăul devenise și el un focar de tulburări din cauza măsurilor contra evreilor. În acest timp, ministrul de Externe, Ștefan Golescu, adresa o circulară consulilor puterilor garante la București, în care preciza că întâmplările recente din România „au fost exagerate în chip ingenios” fiind prezentate ca „excese împotriva evreilor” ceea ce constituie o „ostilitate sistematică împotriva guvernului român”. Aceste prezentări exagerate „au plecat de la consulul austriac la Iași¹³”.

Într-adevăr, conspiratorul de la Iași era consulul austriac din Bacău, care a determinat câțiva evrei să semneze o depeșă, ce a fost apoi trimisă de consulul general, baronul Eder, guvernului său. Domnitorul Carol I care-l însoțise pe I. C. Brătianu în Moldova, trecând prin Bacău, a constatat că totul era fals în această știre răspândită telegrafic peste tot în lume. Ștefan Golescu a fost nevoit să trimită o notă energică reprezentanților diplomați la București¹⁴.

În pofida rupturii fățișe a lui I. C. Brătianu cu radicalii fracționiști moldoveni pe tema proiectului de lege contra evreilor, el rămâne ținta atacurilor din afară. La 22 aprilie 1868, consulul general al Angliei a adresat un protest contra „jertfelor fanatismului românesc¹⁵” Pentru acestea, face răspunzător în primul rând pe I. C. Brătianu, dar și întreg guvernul. Concomitent, consulul general austriac, baronul Eder, cere satisfacție, considerându-se insultat în circulara dată de Ștefan Golescu. În fond, el nu împlinise decât un deziderat al lui I. C. Brătianu, care-i solicitase public să dezminț, printr-o circulară, presupusele excese ale guvernului contra evreilor. Consulul general englez pretindea că se violase articolul 46 al Convenției de la Paris, care garanta egalitatea tuturor locuitorilor, indiferent de rasă sau religie. Austria se considera ofensată, pentru că guvernul român bănuia pe consulul său la Iași de colportare de știri false. Franța i s-a alăturat pretinzând satisfacție și despăgubiri pentru evreii expulzați. La fel au procedat Prusia și Rusia. La 23 aprilie 1868 domnitorul dizolvă garda națională din Bacău pe care a dezarmat-o. Primul ministru și ministrul de externe, Ștefan Golescu și-a prezentat demisia pe motiv că fusese acuzat de consulii străini pentru pretinse afirmații incorecte la adresa lor. Demisia a fost acceptată de domn, deoarece circulara sa fusese redactată în termeni prea aspri, trimisă fără autorizația suveranului care lipsea din București. Cu toate acestea, Austria nu se declară satisfăcută.

În ședința Adunării din 26 aprilie 1868, P. P. Carp, care nu manifestase vreodată aversiune față de evrei, a adresat o interpelare referitoare la evenimentele de la Bacău, dând citire circularilor confidentiale ale lui I. C. Brătianu prin care se solicita prefectilor expulzarea evreilor din sate, în timp ce în Adunare, stigmatizase proiectul de lege al fracționiștilor moldoveni contra evreilor. El îl acuza pe I. C. Brătianu că activase problema evreiască, transformând-o din una politică în una socială, atunci când se adresase românilor din Moldova: „Evreii au tot în mână; ne cotropesc. Naționalitatea noastră e în pericol, veniți să o scăpăm !¹⁶” La acest apel au răspuns în Adunare, fracționiștii. Guvernul a jucat un dublu rol, fiind foarte abil în acțiunile sale, deoarece o persecuție legală a evreilor ar ridica Europa întreagă contra României. Astfel că, protestele Europei contra unei eventuale legi au silit pe I. C.

¹² *Monitorul Oficial*, nr. 75 din 30 martie 1868, p. 497- 498

¹³ *Memoriile regelui Carol I*, vol. I, p. 238

¹⁴ G. Fotino, *Boierii Golești*, vol. I, p. 421- 422

¹⁵ *Memoriile regelui Carol I*, vol. I, p. 238

¹⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 95 din 28 aprilie 1868, p. 593

Brătianu, care prin circulare „persecută pe sub mână” pe evrei și totodată etichetează drept barbare demersurile Frațiunii libere și independente. Problema internă se complică cu una externă. Europa s-a alarmat, anunțând luarea unor măsuri contra românilor. În concluzie, P.P. Carp cerea ca „evreii să fie lăsați în pace de acum înainte.

Într-un lung răspuns la interpelarea liderului junimist I. C. Brătianu declara că este conștient despre efectul afirmațiilor sale și ale altora. El nu poate să creeze o criză guvernamentală, deoarece conservatorii nu dețin o majoritate. În imposibilitatea de a crea o criză politică internă, P. P. Carp nu face decât să ridice, să revolte puterile europene contra guvernului, opinia publică europeană, ceea ce nu înseamnă deloc dovadă de patriotism. P. P. Carp reproșa lui I. C. Brătianu că și-a creat o „partidă roșie” în Moldova. S-a dovedit în Adunare că nu există identitate de concepții și acțiune. Abia s-au liniștit spiritele surescitate în Europa, că P. P. Carp ridică iar norul de praf asupra României. El pretinde că I. C. Brătianu a făcut o speculație politică cu problema israelită, care, înainte de venirea sa la putere, nici nu exista. Poporul s-a dovedit unul din cele mai tolerante „Națiunea noastră a fost tolerantă și ospitalieră în toate epocile; și chiar în acele timpuri în care cuvântul străin era sinonim cu inamic. Românii au avut sentimentul de înfrățire care a oprit d-a se așeza în România acel despotism feudal care a apăsât Europa secole întregi, deși încercări de emancipare nu i-au lipsit nici o clipă”. Astfel, străinii au intrat ușor în țările române, stabilindu-se, dar încep să fie privilegiați, ca sudiți ai altor țări. Se naște o nouă clasă formată din străini și protejată de mari puteri, ca deținătoare de patente. „Aceste avantaje au făcut ca românii să fie inundați de străini și de vagabonzi, căci găsiu în țara noastră un comerț și o industrie asigurate ca monopol în mâinile lor. Ei veneau mai ales din acele țări unde nu găsiu mijloace de speculațiune”¹⁷.

I. C. Brătianu demonstrează cum marii proprietari rurali, ahtiați după câștiguri, au arendat părți din moșii evreilor, care apoi le speculează, subarendându-le țăranilor la prețuri exorbitante. El contesta astfel pretinsa ilegalitate a circularelor sale, care au fost întemeiate pe legile în vigoare. Pentru exagerări în aplicarea unor circulare sau legi un guvern este dat în judecată, dar în fața străinilor este apărât de toți. Ca român, P. P. Carp nu poate să cadă în eroarea de a susține că în România există persecuție religioasă. Poate să se revolte de aceasta lordul Stanley, dar nu P. P. Carp; el este în România și poate constata realitatea faptelor. Se confruntau două doctrine adverse, una conservatoare junimistă și una liberală, dominată de naționalismul economic, interesat în domeniile productive.

În replică, liderul junimist, afirmă că I. C. Brătianu a pălmuit însuși trecutul său, dând cu piciorul principiilor de egalitate și naționalitate. Cât privește libertatea, a acordat-o doar partizanilor săi politici, pe adversari prigonindu-i. În privința evreilor, consideră că este doar „o cestiune de rivalitate de negoț”. I. C. Brătianu protestează contra unor aserțiuni care coboară demnitatea tribunei parlamentare „Oricine va veni în țară și va fi de bună credință, va mărturisi că n-au fost, nu sunt și nu vor fi persecuțiuni.”

I. C. Brătianu susține că nu poate fi nicidecum considerat ca un prigonitor a tot ce este bun, un călău al virtuților din România, căci un astfel de ministru de interne nu ar putea fi suportat: „Dacă țara românească ar fi capabilă de asemenea lașitate, atunci are dreptate d-l Carp să se despere de dânsa și să întoarcă ochii în afară ca să-i vie în ajutor”¹⁸.

Confruntările de opinii pe această temă ar fi continuat, întrucât și alți conservatori, precum Al. Lahovary, ar fi fost dispuși să susțină concepțiile lui P. P. Carp. Au intervenit însă D. Ghica și I. Ghica pentru a cere închiderea discuției asupra unei probleme ce nu putea fi rezolvată în acel moment, în dezbateri fiind

---

¹⁷ *Ibidem*, p. 596

¹⁸ *Ibidem*, p. 598

proiectul de lege al poliției rurale. Se propune o moțiune prin care se resping acuzațiile lui P. P. Carp, aprobând poziția guvernului. A fost adoptată cu 47 voturi pentru și un vot contra, a lui P. P. Carp, și numeroase abțineri.

Cu prilejul dezbaterii proiectului de lege al poliției rurale, în dezbaterile pe articole, B. P. Hașdeu a propus un amendament la articolele 9 și 10, anume ca străinilor, indiferent de naționalitate, să li se interzică stabilirea la sate, fără autorizație prealabilă dată de autoritățile comunale. Cei deja stabiliți vor putea dobândi autorizație în termen de 6 luni, în caz contrar vor pleca. Se mai propune încă un amendament de acest fel, apoi în ședința din 26 aprilie 1868 a fost prezentată petiția a 205 locuitori din Hârlău, către Adunare, prin care se solicită adoptarea neîntârziată a proiectului de lege prezentat la 5 martie 1868 de 31 de deputați referitor la chestiunea izraeliților.

Conservatori, precum P. P. Carp și liberali moderați, precum I. Ghica s-au opus amendamentului propus. Deputații guvernamentali, dimpotrivă, propunând și alte amendamente. I. C. Brătianu intervine pentru a tempera discuțiile. El afirmă că dacă s-ar discuta ca o problemă economică, n-ar comporta atâta pasiune, dar acum s-a făcut din ea o „armă de partid”. Fiind convins că problema evreiască nu este una religioasă, vina aparține celor ce au pus-o pe acest tărâm, I. C. Brătianu spera ca propunătorii amendamentelor să retragă din text și din expunerea de motive tot ce ar avea aparență de persecuții religioase, pentru ca Europa să perceapă realitatea și nu expresia unor pasiuni politice. El susține că evreii nu sunt mai avansați din punct de vedere moral ca românii însă ei au venit din țări mai civilizate, unde au deprins comerțul și mijloacele frauduloase. Astfel sunt evreii din Austria. Acolo au suportat chiar persecuții religioase din partea populației catolice, cu un sentiment religios mai puternic decât al românilor ortodocși. Acum li s-au acordat drepturi evreilor și în Austro-Ungaria încât nu mai vin în număr așa de mare în România. Evreii din Rusia sunt însă mai puțin avansați decât românii. I. C. Brătianu nu este de acord cu afirmația că naționalitatea românească este amenințată de o simplă imigrare individuală, fără colonizare. În Transilvania, sub o dominație maghiară de 900 de ani, toți românii au rămas așa cum au fost și înainte de invazie, nefiind asimilați prin cucerire. Problema evreiască nu este nici una religioasă, nici de existență națională. Este adevărat că evreii din Moldova sunt mai numeroși decât alți străini, fiind mai înapoiți totuși decât ei, dar nu din vina lor, trăind timp de 14 secole în „stare de adevărați sălbatici”. Ca atare, trebuie căutat adevăratul remediu. I. C. Brătianu considera că, într-adevăr, exodul evreilor constituie o plagă, un rău, dar remedierea nu trebuie căutată în domeniul religios, fiind deci un rău economic necesar de vindecat. Vindecarea presupune mai multe măsuri și nu una singură. În legea poliției rurale este un mic articol contra vagabonzilor, dintre care cei mai mulți sunt străini. Este nevoie de instituții de credit pentru a da posibilitatea românilor să facă o concurență străinilor. Așadar, mijloace economice, nu religioase, care duc la pierderea simpatiei și sprijinul Europei¹⁹.

Paul Bataillard, liberal democrat și publicist francez, prieten al lui I. C. Brătianu, la 5 mai 1868 adresa un apel către presa franceză în problema israelită din România, în 59 file. El își propunea să dezvăluie un sistem general de calomnii prin elucidarea problemei evreiești. În Moldova și Țara Românească, acum reunite au existat și există două categorii de evrei: cei care au venit din sud, de rit spaniol și cei veniți din nord, din Polonia, Rusia și Germania. Mai ales Moldova a fost invadată de așa-ziiși „evrei germani”, în genere cârciumari, cabaretieri, sau fără profesii, uneori rău-făcători și vagabonzi. La 1848, I. C. Brătianu și prietenii săi au inclus în programul revoluționar emanciparea izraeliților. Ulterior, au luat măsuri pentru limitarea numărului de vagabonzi evrei. Întreaga operațiune a fost exploatată împotriva liderilor radicali, în primul rând I. C. Brătianu în cea mai bună manieră bizantină. Măsurile luate de el sunt considerate absurde, barbare. Este imposibil de a trata pe scurt problema evreilor în

¹⁹ *Monitorul Oficial*, nr. 100 din 4 mai 1868, p. 596

Moldova, atât de delicată și de complexă. Din nenorocire, zgomotul făcut în Europa de doi ani încoace asupra evreilor din România, amestecul străin și insultele contra poporului Român și guvernului său pe această temă au făcut pentru moment foarte dificile, dacă nu imposibile, largi concesii în favoarea evreilor, spre regretul lui Paul Bataillard, prin violențe orbești. Din care motiv nu mai trebuie comise asemenea imprudențe căci „privilegiile intrigii și ale calomniei au limitele lor.” Prin asemenea mijloace nu se servește cauza evreiască fiind orb cel care nu înțelege adevărul în această problemă²⁰.

În luna mai, Senatul devine un centru de atac împotriva guvernului. Fraționiștii, mai numeroși și mai puternici în Adunare, trec la atac împotriva lui I. C. Brătianu îndată după formarea guvernului N. Golescu. În ședința din 31 mai 1868 după o controversă între Gh. Costaforu și I. C. Brătianu pe tema pretinselor ilegalități comise de guvern, senatorul P. Radu a luat cuvântul pentru a condamna guvernul pe motiv că a pus în joc destinul Românie pe care a compromis-o în Europa. El prezenta o moțiune în care guvernul era acuzat că încă de la venirea sa la putere „n-a încetat în a întreține țara în agitațiune și anarhie, voind a constitui guvernământul ca expresie a unui partid exclusiv; divizând fără motiv Corpurile legiuitoare abia convocate și intrând pe calea dărâmării tuturor instituțiilor țării”. Un astfel de „sistem de administrațiune atât de pernicios intereselor vitale ale României” determină Senatul să nu mai aibă încredere în guvern²¹. Atacurile din Cameră și Senat determină guvernul N. Golescu să-și prezinte demisia la 15 noiembrie 1868, domnitorul însărcinând cu formarea noului guvern pe conservatorul moderat D. Ghica.

Speranțele îndelungate și stăruitoare ale opoziției pentru îndepărtarea lui I. C. Brătianu și a adepților săi politici de la putere se împliniseră. Opoziția de centru și de dreapta reușise atât pe plan intern și extern să determine îndepărtarea de la guvern a radicalilor munteni conduși de I. C. Brătianu pentru o vreme îndelungată. Radicalismul se dovedise soluția cea mai adecvată pentru accelerarea procesului de democratizare. I. C. Brătianu spera să revină la guvern, știind că domnitorul Carol I procedase la o îndepărtare a sa numai sub presiunea guvernelor străine, nemulțumite de măsurile luate de ministrul de Interne în chestiunea evreiască. Speranța sa se va dovedi deșartă, întrucât după unele guvernări moderate, conservatoare sau liberale între 1868 și 1871 se va recurge la marea guvernare conservatoare a lui Lascăr Catargiu în 1871.

Summary

One of the most important issues discussed by the Parliament of Romania between 1866 - 1871 was the rights of aliens linked to non – Christians. Article 7 of the Romanian Constitution states: „only citizens of Cristian rite can get Romanian citizenship”. This has generated heated debate both domestically and internationally; the domestic fight was given between the radical liberals represented by I.C. Bratianu and conservatives represented by P.P. Carp. Internationally Bratianu measures were dissatisfied the consuls of United Kingdom, France, Prussia and Russia. These were poorly informed or did not want to accept the fact that Romania try to become an independent state. This problem will not solve now, and it continues to preoccupy the politicians of Romania.

---

²⁰Anastasiu Lordache, *Instituirea monarhiei constituționale și regimului parlamentar în România*, p. 205

²¹*Monitorul Oficial*, nr. 147 din 29 iunie 1868, p. 916 - 917